

„Az én nevem
óramutató” Kossuth Lajos,
a „magyarok Mózese”
Szerk. Hermann Róbert
Osiris, Bp., 2006.

A kerek történelmi évfordulók szakmai összegzésre, de közösségi számvetésre is ösztönöznek. Az alkotmányos polgári magyar állam 1848-as megteremtésének és a védelméért folytatott fegyveres küzdelemnek néhány évvel ezelőtt emlékeztünk másfélszázados évfordulójára, az akkor megjelent kiadványok imponálóan gazdag bibliográfiáját éppen a Magyar Napló hasábjain tette közzé Hermann Róbert. 2002-ben bicentenáriuma volt Kossuth Lajos születésének, az idén pedig gróf Batthyány Lajosra, az első magyar miniszterelnökre emlékezünk, aki kétszáz évvel ezelőtt, 1807 februárjában született.

A Kossuth-évfordulóra a Magyar Történelmi Társulat Debrecenben rendezett tanácskozást, s az ott elhangzott előadások szerkesztett, illetve bővített változatát adta közre a közelmúltban az Osiris Kiadó. A kötet a kossuthi életmű nyolc tekintélyes kutatójának tanulmányait tartalmazza, amelyek nagyjából a politikus munkásságának egy-egy szakaszát tekintik át, kisebb részben pedig a polgári átalakulás egy-egy kérdésében vallott nézeteit tárgyalják.

Kossuth 1832-ben lép az országos politika színpadára. A pozsonyi országgyűlésen absentium ablegátusként (távol lévő főrend követeként) megjelenő ismeretlen Zemplén megyei ügyvéd a nyilvánosság szerepét felismerve megindítja hírlapi szerepet betöltő, kommentárokat is közlő, nyíltan az ellenzékkel rokonszenvező kéziratos Országgyűlési Tudósításait, s ezzel sajtótörténetet ír. A tizenöt-huszonöt fiatal írnok másolataként hetente kétszer, összesen 344 számban és egy toldalékban megjelent „lap” az országgyűlés végére a megyék háromnegyedébe eljutott. Kossuth életében döntő volt ez az időszak. Nemcsak azért, mert ekkor érdemelte ki Wesselényi, Kölcsey és Deák megbecsülését, hanem azért is, mert „visszafordíthatatlanná vált (...) személyiségének az az átalakulása, amelynek eredményeként megvesztegethetetlen, tisztakezű, puritán politikussá vált, (...) akinek a számára a magánérdek a közérdek alá rendelődik” – összegez az első tanulmány szerzője, Pajkossy Gábor *Kossuth és az 1832–36. évi országgyűlés* című munkájában, melynek végén közli az Országgyűlési Tudósítások előfizetői névsorát.

Az egyre növekvő tekintélyű ellenzéki politikus a márciusi forradalom győzelme után az első felelős magyar kormány pénzügyminisztere. A kötetben Urbán Aladár *Kossuth Lajos a Batthyány-kormányban* címmel tekinti át az önálló magyar pénzügy megteremtésének körülményeit, valamint azt a politikai közvélemény-formáló szerepet, me-

lyet a Kossuth Hírlapja, illetve maga Kossuth a népképviselői országgyűlésen elhangzott beszédeivel betöltött. A fegyveres konfliktus kirobbanásával ő a kormányként működő Honvédelmi Bizottmány elnöke. Mint Hermann Róbert *Kossuth és a magyar hadügy 1848–49-ben* című tanulmányában rámutat, Kossuthnak a különböző alkotóelemekből álló honvédsereg egységesítésében és tömeghadserggé fejlesztésében komoly érdemei vannak, és neki köszönhető a honvéd lovasság létrehozása. Alföldi és dunántúli toborzó útjain személyesen ő hívta fegyverbe az addig politikusok által meg nem szólított népet, nevét ezért is őrizte meg a történelmi emlékezet úgy, mint az önálló magyar hadsereg megteremtőjét. (A honvédség létrehozását az első tíz honvédzászlóalj felállításával Batthyány Lajos miniszterelnök kezdeményezte.)

Kossuth cselekvő politikusi pályája a szabadságharc vereségével sem szakadt meg, az emigrációban a magyar ügy képviselétével folytatódott, és csak 1867-ben ért véget. A ki egyezéssel ugyanis emigrációs politikájának stratégiája, amely arra épült, hogy az elkerülhetetlennek látszó európai konfliktusokat kihasználva, megfelelő szövetségi háttérrel újraindítható a függetlenségi háború, összeomlott. Élete utolsó huszonhét évében számára csupán a politizáló értelmiségi hírlapi cikkek, nyilatkozatokra, levelekre korlátozódó eszköztára maradt. Ő volt azonban a nemzet élő lelkiismerete is, és léte annyira zavarta a hazai politika irányítót, hogy az 1879-ben hozott honossági törvénnyel megfosztották magyar állampolgárságától. Csorba László tanulmányából (*Kritika és kultusz: az öreg Kossuth Turinban*) kirajzolódik az élete utolsó pillanatáig tevékeny, alternatívákban gondolkodó nagy államférfi alakja, aki kritikával és aggodalommal tekint a dualizmus Magyarországra. Úgy érzi, a ki egyezéssel az ország kényszerpályára került: „a bécsi politika hazánkat máglyává teszi, melyen az orosz fogja az oszt-rák sást elégetni.” S hogy az általa javasolt alternatívák valóban alternatívák voltak-e? Erről ma is folyik a vita.

Az agg Kossuth politikusi pályája legnagyobb eredményének a jobbágyfelszabadítást tartotta. Az úrbéri viszonyok közül való kibontakozás programjában a jobbágyfelszabadítást mindig együtt kezelte a nemesi kárpótlás ügyével, nem azért természetesen, mintha a nemesi-rendi érdekek védelmezője lett volna, hanem azért, mert a nemesség és a parasztság érdekközösségére alapozó politikát ismerte el az ország jövője szempontjából egyedül eredményesnek. A kötetben Orosz István tanulmánya olvasható a kérdésről *Kossuth Lajos és az úrbéri kárpótlás 1848–49-ben* címmel. A fegyveres önvédelmi háború széles társadalmi bázisa igazolta ezt az érdekegyesítő politikát, de egyben mutatta korlátait is: az országban élő nemzetiségek nem fogadták el a polgári átalakulás magyarországi programját.

A magyar reformnemesség, így Kossuth is, az európai liberális felfogásnak megfelelően a francia felvilágosodás nemzetfogalmát vallotta magáénak (a nemzet nem nyelvi, hanem történelmi, politikai kategória, azonos az egy államban élő polgárok összességével). Kossuth felfogását a nemzetiségi kérdéstről a szabadságharc tapasztalatai lényegesen módosították, s a vereség után több változatban is a Duna mentén élő népek konföderációjára tett javaslatot. Vagyis, ahogy a kötetben Gergely András (*Kossuth és a német egység 1841–1871*) rámutat: Kossuth külpolitikai nézeteit illetően rögtön az emigráció kezdetén teljes paradigmaváltás hajtott végre. Míg a reformkorban és a szabadságharc idején az egységes, alkotmányos Németország létrejöttében és a vele való szövetségben látta Magyarország fennmaradását feltételét, 1850-től (ahogy már törökországi internálása idején felvázolta) a saját nemzetiségekkel való megegyezésben és a környező kis országokkal kötött védelmi szövetségben. Úgy vélte, ez a konföderáció (a Habsburg Birodalom egyensúlyszerepét átvéve) a térség stabilitását is biztosíthatja, de Oroszország és Németország terjeszkedésének is gátat szabhat. Tervezetei azonban együttműködésre kész partnerek, nagyhatalmi támogatás, az európai egyensúlypolitika megváltozása nélkül nem képezhették az újrendezés alapjait. Az alternatív megoldási javaslatokat felkínáló Kossuth is pesszimistán ítélte meg a kilátásokat: „Nyugotról a német aspirációk által szorítatva, keletről hazánk földének felosztására vágyandó szomszédok által környezve, benn pedig az e szomszédokkal fajrokon, s onnan folyvást bujtogatott nemzetiségek viszálykodásai által dülva, nem látom lehetőségét, hogy ... függetlenségünket úgy consolidálhatnók, hogy az a legelső európai complicatiókban vagy el ne süllyedjen, vagy legalább csorbát ne szenvedjen” – írja 1862-ben egy levelében, amelyet Katus László idéz (*Kossuth és a nemzetiségi kérdés*).

A professzionális politikus Kossuth mestere volt a nyilvánosság eszközeinek hírlapíróként éppúgy, mint szónokként vagy vitázó ellenfélként. A törökországi internálásból szabadulva Angliában és Amerikában Magyarország függetlenségének szószólójaként lépett fel. (Az Egyesült Államokban nyolc hónap alatt mintegy hatszáz nyilvános beszédet tartott.) Frank Tibor (*Az emigráns Kossuth és a politikai marketing születése*) ír arról, hogy az ifjú Kossuth már tudott valamelyest angolul, de nyelvtudását a börtönévek alatt mélyítette el, és Shakespeare mellett sok mást is olvasott: Milont és Byron, Goldsmith, Pope műveit, Gibbon, Hume és John Lingard történelmi munkáit stb. Saját maga a Macbethet és a Vihart jelölte meg nyelvtudása fő forrásaiként. A Macbeth első öt jelenetét le is fordította. (Ez a fordítás

legutóbb 1989-ben jelent meg a Kossuth Lajos összes munkáinak VII. kötetében.) Fordítása, amelyet azért hagyott abba, mert értesült Döbrentei Gáborról, ma is érthető és élvezhető. Angliai és amerikai körútja során beszédeivel, nyelvtudásával lenyűgözte hallgatóságát, de közvetlen politikai eredményt nem ért el: „(...) hogy kormányunk forradalmi felkelésre segítsen egy népet (...) ez tiszta abszurdum”. „Nem vonom kétségbe Kossuth ékesszólását, hazaszeretetét (...) célkitűzéseit mindazonáltal elrugaszkodottnak, Don Quijote-inak vélem. Nem sokat tudok Magyarországról, de kötve hiszem, hogy alkotmányos, független kormányzásra alkalmas lenne. Már maga a tény, hogy egy 13 milliós nemzetet Oroszország egyetlen hadjárattal leigázhatott, szájkosárra kárhözhatott, bizonyos gyengékre mutat, melyek a külföld közbelépésének jótéteményeit mindenképpen megghiúsítanák” – Frank Tibor levelezésükön keresztül bemutatja az amerikai liberális politikai bölcselelő és jogász, Francis Lieber, valamint barátja véleményét Kossuthról és az általa képviselt magyar ügyről.

Rátérve a könyv címére: vajon ki nevezte Kossuthot a magyarok Mózesének. Nem politikus, nem költő, történetíró, nem a méltató utókor frappánsan fogalmazó tollforgatója, hanem valóban az egyszerű nép fia. Amikor 1849. január 7-én, a főváros kiürítése után Debrecen Piac utcai kapuórállomáshoz érkezett zárt kocsija, a kapuőr, miután a kocsistól megtudta, ki az utas, a naplókönyvbe névként csak annyit írt: Kossuth, az „Útlevele kitől s honnan?” rubrikába pedig odakörmölte: „Magyarok Mózesse”.

Az értékes tanulmánykötet, amely az elmúlt másfél évtizedben megjelent Kossuth-irodalom válogatott bibliográfiájával zárul (a szerkesztő munkája) természetesen nem öleli fel az egész életpályát, nem is feladata. A kép mozaikos. Figyelmeztet arra, hogy a korszerű Kossuth-monográfia nem készült el az évfordulóra. De azt is jelzi, nem a szakemberek hiánya miatt.

Rosonczy Ildikó

Megjelent az Irodalmi Jelen márciusi száma!

Weiner Sennyey Tibor: Félíg kalmárok, félíg apostolok
1848 márciusára emlékezünk

Arpinótól Milánóig – beszélgetés Szöcs Gézával

Könyvek könyve – Siklósi Horváth Klára, az Irodalmi Jelen regény pályázatának különdíjasa

Karácsonyi Zsolt, Térey János, Hollósvölgyi Iván, Faludi Ádám, Heszky András, Gittai István versei

Bodor Pál, Sárközi Mátyás, Zöldi László, Petrő János, Brém-Nagy Ferenc, Bodor Béla, Szakács István Péter, Lénárt Pál, Balázs F. Attila, Péhl Gabriella, Pozsonyi Ádám, Tóth Mária írásai

Kritika Esterházy Péter, Parti Nagy Lajos, Tandori Dezső, Láng Zsolt, Miklya Luzsányi Mónika, Szécsi Noémi, Csender Levente, Kiss Noémi, könyveiről

Színház- és filmkritika Jászay Tamás, Szöcs Petra, Simó Márton, Karácsonyi Zsolt tollából

Beszéd a palackból! Szöcs Géza, A bőség zavara Onagy Zoltán, Sándorvagyon és is Johan von Kronstadt rovata.